

Strategija razvoja Grada Sarajeva 2012-2020

Predlagač: Gradonačelnik Grada Sarajeva
Obrađivač: Služba za lokalno poslovanje i razvoj

Sarajevo, 2012. godine

Sadržaj

1. Uvodna riječ gradonačelnika	3
2. O Strategiji razvoja Grada Sarajeva	4
3. SWOT analiza	9
4. Sarajevo 2020 – prijestolnica, predvodnik, partner, prijatelj!	13
5. Sarajevo – svjetska prijestolnica i regionalni centar	16
6. Sarajevo – predvodnik društvenog razvoja	22
7. Sarajevo – partner poslovnoj zajednici	26
8. Sarajevo – prijatelj životne sredine	30
9. Reforma gradske administracije	32
10. Upravljanje, kontrola i monitoring Strategije razvoja Grada Sarajeva	34

I. Uvodna riječ gradonačelnika

Sarajevo kao prijestolnica, predvodnik, partner i prijatelj je vizija grada koji i dalje plijeni pažnju svjetske javnosti. Od slavni holivudskih zvijezda, pa do sve većeg broja stranih turista, vidi se jasno izražena želja da se čuje, vidi i osjeti priča o Sarajevu, o evropskom Jeruzalemu, o mostu ili raskršću kultura, ali, u svakom slučaju, o jedinstvenoj i hrabroj zajednici koja, uprkos svemu, opstaje i spaja ljude. Mogućnosti koje Sarajevo ima stvaraju obavezu da strateški promišljamo njegov razvoj. Sarajevo 2020 je strategija razvoja koja treba da pruži osnovne smjernice za provođenje i vršenje nadležnosti utvrđenih Statutom Grada Sarajeva.

Smjernice dokumenta imaju karakteristike programskih osnova, koje se mogu koristiti za daljnju razradu izvedbenih aktivnosti u smjeru postavljenih ciljeva razvoja, istovremeno vodeći brigu o raspoloživim mogućnostima i sposobnostima da se postavljeni ciljevi i ostvare.

Želimo istaći da je ova strategija rađena uz stalno usaglašavanje sa usvojenim strategijama i strateškim planovima BiH, Federacije BiH, Kantona Sarajevo i grada, posebno sa Prostornim planom administrativnog područja Grada čija su relevantna rješenja, posebno za organizaciju prostora, infrastrukturu i saobraćaj, ugrađena u ovaj dokument.

Provođenje Strategije će biti predmet stalnog usaglašavanja i kontrole, posebno u dijelu strateških ciljeva i smjernica budućeg društveno-ekonomskog razvoja. Strategija je formulisana u integralnom postupku, nakon usaglašavanja svih sudionika u njenoj izradi.

Mora se istaći da je Grad Sarajevo u kritičnom periodu na kraju 20. vijeka izgubio visoki rang jedne od evropskih metropola i veze s evropskim okruženjem, te da je bio isključen iz procesa evropskih integracija u kome su se s manje ili više uspjeha našle sve evropske metropole.

Međutim, početkom 21. vijeka, u periodu rehabilitacije, ponovo je stekao epitet grada budućnosti južne Evrope, turističke i kulturne prijestolnice. Ovakav laskavi status je istovremeno obaveza, ali i izazov Gradu Sarajevu i njegovim građanima da ga u perspektivi svojim rezultatima potvrde i opravdaju.

Takav razvoj treba da obezbijedi odgovarajuću funkcionalno-teritorijalnu povezanost i ujednačavanje stepena prostornog urbanog i komunalnog standarda pojedinih dijelova područja kvalitetom, adekvatnim razvojnim procesima, ravnomjernom distribucijom, saobraćajnom povezanošću u cilju smanjivanja razlika u kvalitetu življenja između centra grada i periferije, stvarajući mogućnost za policentrični (ili disperzni) razvoj u prostoru.

Grad Sarajevo kao geostrateški i administrativni centar Bosne i Hercegovine raspolaže velikim potencijalom u području ponude finansijskih i poslovnih usluga, razvoja trgovine i lake industrije.

Posjeduje značajne ljudske i obrazovne potencijale za razvoj i usvajanje novih tehnologija i savremenih naučnih i tehnoloških dostignuća u različitim oblastima.

Također, Grad sa svojim izvornim prirodnim i kulturno-historijskim vrijednostima posjeduje neophodne resurse za razvoj turizma, posebno zimskog, sportskog, kongresnog, kulturnog, odnosno banjanskog i lječilišnog spa turizma.

Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi reguliše se “pravo i mogućnost lokalnih jedinica da u okvirima određenim zakonom, uređuju i upravljaju, uz vlastitu odgovornost i u interesu lokalnog stanovništva, bitnim dijelom javnih poslova”.

Strategija razvoja Grada Sarajeva predstavlja strategijski okvir sa najvažnijim društvenim i ekonomskim opredjeljenjima u sklopu kojih će se definirati konkretni programski ciljevi u planiranom periodu. Ovaj plan provodit će se u periodu pretpristupnih pregovora Bosne i Hercegovine s EU, što će uveliko uticati na oblikovanje cjelokupne nacionalne politike. Već sada je jasno da su potrebne temeljite promjene kako bi se sadašnji model proizvodnje, potrošnje i upravljanja promijenio u model održivog razvoja. Za takve promjene ključne su reforme u obrazovanju kojima će se ljudi pripremiti za održive promjene, ali i redefiniranje uloge nauke u privrednom i društvenom razvoju grada Sarajeva.

Obrazovanje za održivi razvoj ne podrazumijeva samo obrazovanje za zaštitu okoliša u kontekstu intenzivnog ekonomskog razvoja, već uključuje i učenje i istraživanje za održivi način života i izgradnju budućnosti zasnovane na ekološki, ekonomski, socijalno i kulturno održivim rješenjima.

Bez sistematičnog prikupljanja i analize relevantnih podataka nije moguće predviđanje efekata predloženih ciljeva i mjera, te je jedan od preduvjeta uspješne provedbe Strategije, razvoj i uspostava sistema indikatora koji će omogućiti evaluaciju i nadogradnju predloženih mjera.

U tom smislu, Grad Sarajevo će tokom svake godine vršiti evaluaciju realizovanih aktivnosti i mjera planiranih Strategijom, te predlagati akcione planove provođenja Strategije na godišnjem nivou.

II. O Strategiji razvoja Grada Sarajeva

Grad Sarajevo je glavni grad Bosne i Hercegovine i zajedno sa svojim građankama i građanima predstavlja epicentar energije koja održava i razvija državu Bosnu i Hercegovinu. Početak 21. vijeka zatekao je Grad Sarajevo u jedinstvenom položaju koji je obilježen izuzetnim potencijalom, koji sa sobom nosi status prijestolnice, ali i svjetski poznatog odredišta, čuvenog po svojoj historiji i kulturnom nasljeđu, i neriješenim ustavno-pravnim položajem koji onemogućava korištenje tog istog potencijala, na dobrobit svih građana i građanki i države Bosne i Hercegovine.

Nezaobilazna je činjenica da se svijet u nekoliko posljednjih dekada dramatično promijenio, što se naročito osjetilo u organizaciji i funkcionisanju gradova i njihovih stanovnika, kao glavnih pozornica promjena i njihovih svekolikih manifestacija. Promjene su izazov, a od prijestolnica se očekuje da budu predvodnice društava koja se žele uhvatiti ukoštac sa

izazovima i učiniti ih partnerima društvenog razvoja. Grad Sarajevo prepoznaje svoju odgovornost, pa stoga i predstavlja svoju Strategiju razvoja, koja, bez obzira na trenutni položaj Grada, treba biti platforma oko koje će se okupiti kritična masa svih potencijalnih nosilaca promjena koji djeluju u najvećem urbanom centru u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo je svjetski grad koji se na svjetskoj pozornici trijumfalno pojavio 1984. godine kao domaćin XIV Zimskih olimpijskih igara. Sarajevo je grad heroj koji je od 1992. do 1995. godine izdržao najdužu opsadu u historiji ratovanja, čija je tragedija svih tih godina bila udarna vijest svih svjetskih medija. Opsada Sarajeva okupila je svjetski mirovni front sačinjen od umjetnika i intelektualaca svjetskog glasa, državnika i aktivista i aktivistica globalnog civilnog društva, ali i svih dobrih ljudi širom svijeta, koji su digli svoj glas protiv nasilja i zločina. Emocija i energija ovog mirovnog pokreta bez presedana i dalje je prisutna širom svijeta i zato je Sarajevo - mali grad sa velikom pričom - jedinstvena svjetska metropola. Obavezan svojom historijom i veličinom civilizacijske lekcije koju nudi, Sarajevo je sljedbenik mira i nenasilja, pa je stoga Grad Sarajevo aktivan član Međunarodne asocijacije gradova nosilaca poruke mira.

Svijet je prepoznao Sarajevo. Iz godine u godinu povećava se broj turista koji iz prve ruke žele čuti poruku zajedništva i mira, vjerske i kulturne tolerancije, ali i svim čulima osjetiti atmosferu i izgled raskrsnice svjetova i dodir Istoka i Zapada. I poslovni svijet je prepoznao Sarajevo, koje je, i pored razorne ekonomske krize, i dalje ukrašeno građevinskim kranovima i javnim infrastrukturnim projektima, kao otvoreni poziv za poslovna ulaganja, koji su prepoznali i istočni i zapadni investitori.

Gradska administracija ne čeka na stvaranje političke volje koja će riješiti problem ustavnog – pravnog položaja Sarajeva kao glavnog grada Bosne i Hercegovine, entiteta Federacije Bosne i Hercegovine i sjedišta Kantona Sarajevo. Od početka 2009. godine započet je proces aktivnog privlačenja sredstava iz programa Evropske unije koji stoje na raspolaganju Bosni i Hercegovini za kapitalne programe i projekte koje vodi Grad, među kojima se naročito ističe obnova Gradske vijećnice, te rekonstrukcija Sarajevske žičare.

Uspješna organizacija XIV Zimskih olimpijskih igara 1984. godine je potvrdila Sarajevo kao svjetsku destinaciju koja je sposobna da odgovori na izazove koje sa sobom nosi organizacija vrhunske međunarodne sportske manifestacije, što Olimpijske igre u svakom slučaju jesu. Sarajevo ima ambiciju, ali i široku međunarodnu podršku za svoja nastojanja, da 2014. godine bude evropska i svjetska pozornica za kulturno – umjetnički program, na nivou Evropske kulturne prijestolnice, kojim će se dostojanstveno i grandiozno obilježiti stogodišnjica početka I. svjetskog rata, te poslati jedinstvena mirovna poruka bez presedana...

Ovi i slični projekti međunarodnog karaktera, koji zahtijevaju puni angažman gradske administracije, kako na lokalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou, kao i jasno izraženu političku volju i koordinaciju, ali i podršku javnosti, predstavljaju temeljno strateško opredjeljenje grada i, za Sarajevo karakterističan, razvojni mehanizam koji je rezultat i povijesti, ali i sadašnjeg trenutka u kojem Grad i njegovi građanke i građani pokušavaju da uhvate korak sa općim napretkom.

Iako postoji veliki broj razloga zbog kojih Grad Sarajevo treba svoju strategiju razvoja, ističe se nekoliko njih koji će omogućiti Gradu da se:

- prilagodi globalnim promjenama koji su obilježile zadnje dvije decenije te ponudi jedinstvenu stratešku viziju grada u budućnosti;
- mobilizira široka podrška građanki i građana za ponuđeni razvojni plan, te obrazuje jedinstvena politička volja, svih političkih aktera, svih nivoa vlasti, za njegovo provođenje;
- unaprijedi položaj Grada kao partnera u bilateralnim i multilateralnim međunarodnim programima i projektima;
- koordiniraju i usklade interesi javnog i privatnog sektora, te civilnog društva na području Grada;
- olakša i ubrza proces pripreme i provođenja javnih gradskih politika, kao i proces donošenja odluka organa izvršne i zakonodavne vlasti koji djeluju na području Grada Sarajeva;
- zaštititi urbani razvoj Grada Sarajeva u skladu sa savremenim standardima zaštite okoline i kvaliteta života.

Izrada i provođenje Strategije razvoja Grada je čin odgovornog i dobrog upravljanja, mapiranje zahtjevnog i ambicioznog, ali ostvarivog i inspirativnog, puta razvoja lokalne gradske zajednice. Strategija razvoja Grada Sarajeva je rezultat procesa integrisanog lokalnog planiranja i osmišljavanja budućnosti zajednice koja jednaku pažnju posvećuje izgradnji humanog društvenog okruženja, podsticanju i vođenju održivog i stabilnog ekonomskog razvoja, i bezuslovnog poštovanja okoline i njene zaštite.

Pored toga, Strategija razvoja Grada je i preduslov i potreban alat za pripremu gradskih i regionalnih razvojnih projekata koji će biti realizovani uz finansijsku i tehničku podršku fondova Evropske unije.

Potrebno je znati i sljedeće činjenice koje se odnose na ovaj strateški dokument:

- priprema Strategije razvoja Grada Sarajeva je politička odluka koju je, na prijedlog gradonačelnika Grada Sarajeva, donijelo Gradsko vijeće Grada Sarajeva 28.12.2010. godine;
- očekuje se da će ponuđeni strateški okvir, koji je u toku pripreme imao u vidu postojeće razvojne dokumente i viših i nižih nivoa vlasti, također biti korišten, od istih viših i nižih nivoa vlasti, u njihovom budućem djelovanju usmjerenom na strateško planiranje;
- Pripremi Strategije razvoja su prethodile aktivnosti na izradi Socio-ekonomske analize Grada Sarajeva, koja je uključila i brojne konsultacije sa akterima civilnog društva, u najširem smislu, na području Grada i Kantona Sarajevo, kao i anketiranje predstavnika svih mjesnih zajednica na području četiri gradske općine;
- Strategiju je potrebno prihvatiti i kao zagovarački alat usmjeren prema višim nivoima vlasti (kantonalnim, federalnim i državnim) kako bi se ostvario suštinski napredak u rješavanju ustavno – pravnog položaja Grada Sarajeva;
- Akteri poslovne zajednice na području Grada Sarajeva će u Strategiji razvoja imati dodatni osnov za svoja kratkoročna, srednjoročna i dugoročna planiranja, a naročito

- u pogledu njihovog mogućeg investiranja u projekte javno – privatnog partnerstva na teritoriji Grada;
- Strategija razvoja je i platforma za nastup Grada Sarajeva u procesu konsultacija i svih radnji koje se odnose na utvrđivanje Prostornog plana Kantona Sarajevo.

Procedure izrade strateškog dokumenta razvoja Grada Sarajeva

Jedinice lokalne samouprave u BiH koriste različite pristupe, koncepte i metodologije za izradu strateških planova lokalnog razvoja sa ciljem definisanja prioriteta i pravaca njihovog budućeg djelovanja. Posljednjih godina javila se potreba za usklađivanjem metodoloških okvira strateškog planiranja, koje su rezultirale izradom standardizovane metodologije za integrisano planiranje lokalnog razvoja, tzv. *miPRO metodologije*, koja predstavlja jedan od najvažnijih instrumenata Grada Sarajeva za proaktivno i odgovorno upravljanje. Budući da je do sada najviše primjenjivana na općinskom nivou organizovanja izvršne i zakonodavne vlasti, važno je napomenuti da je postojeći metodološki okvir prilagođen uvjetima i prilikama na nivou gradskog organizovanja vlasti, tj. Grada Sarajeva.

Proces strateškog planiranja Grada Sarajeva je zvanično otpočeo usvajanjem ***Odluke o pristupanju izradi „Strategije razvoja Grada Sarajeva“*** od strane Gradskog vijeća Grada Sarajeva 28.12.2010. godine. Kontinuirana težnja gradskih vlasti ka dostizanju većeg nivoa ukupnog lokalnog razvoja i unapređenju životnog standarda stanovnika, uslijed djelovanja brojnih (ne)prilika, ukazala je na potrebu izrade jedinstvenog dokumenta kojim će se definisati ciljevi i prioriteti budućeg razvoja grada Sarajeva. Postojanje brojnih dokumenata i platformi u okviru kojih su pojedinačno obrađivane pojedine oblasti lokalnog razvoja, ukazali su na potrebu njihovog sumiranja i prilagođavanja današnjim uslovima privređivanja i koncepta djelovanja gradskog javnog sektora.

Nakon osiguranja pravne legislative za izradu ovog značajnog strateškog dokumenta, pristupilo se pripremi ***Programa izrade Strategije razvoja Grada Sarajeva***, koji je usvojen 22.02.2011. godine uz podršku svih vijećnika Gradskog vijeća Grada Sarajeva. Program je obuhvatao sve relevantne aspekte miPRO metodologije, kao i pregled dinamike aktivnosni koje je potrebno poduzeti sa ciljem izrade finalnog dokumenta strateškog plana razvoja. Formiranjem ***Radne grupe za provedbu Programa izrade Strategije razvoja Grada Sarajeva*** aprila 2011. godine, Grad Sarajevo je još jednom pokazalo želju i napore da se dokument pripremi isključivo angažovanjem vlastitih kapaciteta, koji su ocijenjeni kao najrelevantniji imajući u vidu pitanje kvalitetnog poznavanja prilika u gradu Sarajevu.

Važno je napomenuti, da je u procesu pripreme i izrade strateškog dokumenta, uspostavljena čvrsta saradnja sa predstavnicima *privatnog, nevladinog sektora, kao i svim drugim lokalnim akterima*, koji su aktivno uključeni u sve faze izrade Strategije razvoja grada Sarajeva. Naime, kroz niz radnih sastanaka, održanih okruglih stolova, radionica, sa građankama i građanima, lokalnim ekspertima, udruženjima diskutovano je o brojnim problemima i načinima njihovog rješavanja iz oblasti lokalnog ekonomskog razvoja, izgradnje komunalne infrastrukture, poboljšanja položaja osjetljivih društvenih grupa, zaštite životne sredine, razvoja neformalnog obrazovanja, unapređenja turističke ponude Grada, čuvanja tradicije i vrijednosti bosansko hercegovačke kulture, itd.

Potpisivanje *Sporazuma između Grada Sarajeva i organizacija civilnog društva* koje djeluju na području grada, predstavlja samo jednu od aktivnosti koje su poduzete u okviru strateškog djelovanja i planiranja razvoja grada Sarajeva, a koje su nastale kao izraz potrebe da se, dugo vremena podržavani rad i razvoj nevladinog sektora od strane Grada Sarajeva, uredi i da se na osnovama zajedničkih vrijednosti koje ostvaruje nevladin i javni sektor uspostave jasne, efikasne i transparentne procedure međusobne saradnje i partnerstva. Sa ciljem provođenja sporazuma u praksi, održan je značajan broj radnih sastanaka koji su za rezultat imali konstruktivnu diskusiju, koja je bila osnova za definisanje strateških ciljeva razvoja grada.

U periodu maj – juni 2011. godine, također održano je *niz sastanaka sa poslodavcima iz različitih privrednih oblasti*, koji su predstavljali osnovu za planiranje razvoja i sistemskog rješavanja pitanja neformalnog obrazovanja na području grada Sarajeva, te poboljšanja ukupnog poslovnog ambijenta. Usvajanje *Akcionog plana energetske održivog razvoja grada* od strane Gradskog vijeća Grada Sarajeva 26.07.2011. godine, predstavlja samo jedan od dokumenata na koji se oslanja Strategija razvoja Grada Sarajeva, a u okviru djelovanja Grada u oblasti zaštite životne sredine.

Posebna pažnja u toku izrade dokumenta je posvećena analizi stvarnog stanja i hitnosti rješavanja ključnih problema, te mogućnosti usklađivanja projektnih aktivnosti sa planiranim troškovima i dinamikom godišnjih budžetskih prihoda, odnosno balansu potreba i mogućnostima finansiranja istih. Angažovanjem menadžmenta i uposlenika Grada Sarajeva, učinjeni su brojni napor da se pronađu vanjski izvori finansiranja i uspostavi saradnja sa brojnim međunarodnim institucijama. Također, Strategija razvoja Grada Sarajeva je usklađena sa razvojnim dokumentima općina koje djeluju u sastavu grada, te viših nivoa Kantona, Federacije BiH i dokumenata usvojenih na nivou BiH.

U periodu kada se Bosna i Hercegovina nalazi na putu ka dobivanju statusa kandidata, zatim i članstva u Evropskoj uniji, grad Sarajevo kao glavni grad Bosne i Hercegovine treba da bude pokretač i osnova daljeg društveno ekonomskog razvoja zemlje. Grad Sarajevo se nalazi u prilici da približavanjem građanima i zadovoljavanjem njihovih stvarnih potreba, postane jedan od vodećih gradova u regiji zahvaljujući optimalnom korištenju svojih prednosti, a koje su predmet dokumenta Strategije razvoja Grada Sarajeva.

III. SWOT analiza

SWOT analiza je postala neizbježan alat u kreiranju strategija. Analiza situacije utemeljena na ovoj kvalitativnoj analitičkoj metodi daje pregled ključnih snaga, slabosti, prilika i prijetnji koje su prisutne u unutrašnjem i vanjskom okruženju Grada Sarajeva. SWOT analiza je pripremljena za svaki od pojedinačnih segmenata koje obrađuje ponuđena Strategija razvoja Grada Sarajeva.

Sarajevo – svjetska prijestolnica i regionalni centar

Snage

- Sarajevo ima centralnu poziciju u regiji koja obuhvata zemlje bivše Jugoslavije;
- Sarajevo je ime koje je, sticajem i pozitivnih i negativnih okolnosti, steklo svjetsku prepoznatljivost;
- Sarajevo je glavni grad i najveći urbani centar Bosne i Hercegovine;
- Sarajevo je lokalitet jedinstvenog evropskog i svjetskog kulturno – istorijskog naslijeđa.

Slabosti

- Infrastruktura i stanovništvo Sarajeva još uvijek trpe posljedice ratnih razaranja iz 1992. – 1995. godine;
- Nerazrađen ustavno – pravni status Grada Sarajeva kao glavnog grada Bosne i Hercegovine;
- Nezadovoljavajuća integracija Sarajeva u regionalnu i svjetsku saobraćajnu infrastrukturu;
- Nedovoljna povezanost javnog i privatnog sektora u funkciji promocije gradskih interesa;
- Nedovoljno koordinirana politika međunarodnih odnosa Grada, Kantona i gradskih općina.

Prilike

- Aktivno članstvo u međunarodnim asocijacijama gradova;
- Trajni rast međunarodnog interesovanja za Sarajevo kao turističku destinaciju;
- Promocija Sarajeva kao potencijalnog domaćina Zimskog olimpijskog festivala za mlade 2017. godine (EYOWF 2017);
- Promocija Sarajeva kao Evropske kulturne prijestolnice i pozornice kulturno – umjetničkog programa svjetskog karaktera tokom 2014. godine, povodom obilježavanja stogodišnjice početka I. svjetskog rata, ali i tridesetogodišnjice održavanja Zimskih olimpijskih igara 1984. godine;
- I dalje aktivno prisustvo brojnih međunarodnih i regionalnih organizacija u Sarajevu i Bosni i Hercegovini;
- Dostupnost fondova Evropske unije;

- Veličina i vezanost bosanskohercegovačke dijaspore za Bosnu i Hercegovinu i Sarajevo.

Prijetnje

- Nedovoljna podrška drugih nivoa vlasti razvoju Sarajeva kao glavnog grada Bosne i Hercegovine;
- Prisustvo ad hoc pristupa vođenju gradske diplomatije;
- Nedovoljno definirana vanjska politika Bosne i Hercegovine;
- Neusaglašen unutrašnji politički stav o Sarajevu kao glavnom gradu Bosne i Hercegovine.

Sarajevo – predvodnik društvenog razvoja

Snage

- Sarajevo je najveći grad u Bosni i Hercegovini;
- Sarajevo je administrativni, kulturni i medijski centar Bosne i Hercegovine;
- Sarajevo je najveći univerzitetski centar u Bosni i Hercegovini koji uključuje najstariji i najveći javni univerzitet, ali i brojne međunarodne privatne univerzitete;
- Životni standard stanovnika veći od nacionalnog prosjeka.

Slabosti

- Složena administrativna organizacija na području Sarajeva;
- Nerazvijen zakonski okvir za djelovanje lokalne samouprave;
- Nezadovoljavajući položaj ranjivih i marginaliziranih skupina;
- Nedovoljno učešće građana i građanki u procesu donošenja odluka i definiranja javnih politika;
- Nedostatak povjerenja građana u institucije vlasti.

Prilike

- Još uvijek prisutne posljedice ratnih razaranja i sporog postratnog oporavka ostavljaju mogućnost za uvođenje najsavremenijih rješenja u svim segmentima urbanog života;
- Aktivno prisustvo i djelovanje organizacija civilnog društva;
- Domaća kulturna i umjetnička scena u funkciji faktora promjene.

Prijetnje

- Sporost u provođenju reformskih procesa;
- Slaba kritična masa progresivnih društvenih snaga;
- Javno mnijenje izuzetno izloženo medijskom senzacionalizmu i dnevnim političkim manipulacijama;
- Nedovoljno vrednovanje kulture i umjetnosti.

Sarajevo – partner poslovnoj zajednici

Snage

- Najrazvijeniji grad i najveće tržište Bosne i Hercegovine;
- Sjedište administrativnih, upravnih, državnih, međunarodnih organizacija i institucija;
- Koncentracija radnih mjesta i niski troškovi radne snage što je posebno bitno u procesu globalizacije;
- Koncentracija radnih mjesta i relativno niski troškovi radne snage;
- Prisustvo raspoloživih visokoobrazovanih kadrova iz svih znanstvenih oblasti.

Slabosti

- Veliki broj nezaposlenih, posebno mladih ljudi i žena;
- Nizak broj preduzeća u poređenju sa glavnim gradovima iz regije;
- Nedostatak povoljnih kreditnih sredstava za pokretanje i unaprjeđenje biznisa;
- Veliki broj neaktivnih preduzeća;
- Neefikasnost lokalnih i kantonalne administracije.

Prilike

- Turistički potencijal Sarajeva;
- Zakon o javno – privatnom partnerstvu Kantona Sarajevo;
- Tradicionalno industrijsko sjedište i potencijal industrijske proizvodnje;
- Otvaranje poslovnih mogućnosti napretkom u procesu pridruživanja EU, te pristup raznim fondovima;
- Stabilna monetarna politika sa niskom inflacijom.

Prijetnje

- Značajno veći uvoz od izvoza;
- Procedura registracije novih biznisa;
- Jake neformalne institucije, razvijena siva ekonomija i rad na crno;
- Opadajući priliv stranih direktnih investicija;
- Niži BDP per capita u poređenju sa glavnim gradovima evropskih zemalja;
- Odliv mozgova (brain drain);
- Loša međunarodna konkurentnost Bosne i Hercegovine.

Sarajevo – prijatelj životne sredine

Snage

- Blizina olimpijskih planina i ostalih atraktivnih izletišta;
- Strategija energetske efikasnosti Grada Sarajeva i Akcioni plan održivog energetskog razvoja Sarajeva;
- Projekat revitalizacije sarajevske Žičare i razvoj Trebevića kao sportsko-rekreativne lokacije;
- Projekat „Sarajevo – zdravi grad – zdravlje za sve u 21. vijeku“;
- Obnovljenja glavna gradska saobraćajnica;
- Sistem javnog transporta koji uključuje tramvajski, trolejbuski i autobuski saobraćaj;
- Povezanost sa regionalnim sistemom javnog transporta.

Slabosti

- Preopterećenje saobraćajem kako centralnih tako i perifernih dijelova grada;
- Neadekvatna rješenja za saobraćaj u mirovanju;
- Izrazito visoko zagađenje zraka uzrokovano gradskim saobraćajem, dotrajalom komunalnom infrastrukturom, te negativnim geomorfološkim uslovima;
- Saobraćajna buka;
- Neadekvatna zaštita historijskih lokacija;
- Zagađena voda;
- Neadekvatna briga o zelenim površinama;
- Disfunkcionalan sistem ozelenjavanja;
- Nezadovoljavajuća čistoća javnih površina, praćena čestim slučajevima vandalizma;
- Bespravna gradnja.

Prilike

- Potencijal bivše industrijske zone koja se proteže kroz gradske općine;
- Izgradnja Sarajevske zaobilaznice;
- Ulaganja u sistem upravljanja otpadom;
- Ulaganja u vodovodni i kanalizacioni sistem;
- Okolinska dozvola.

Prijetnje

- Neodgovarajući građevinski projekti koji mogu negativno utjecati na gradsku panoramu i ukupno urbano okruženje;
- Neuspjeh u sprečavanju bespravne izgradnje;
- Pojava klizišta;
- Kontinuirano ugrožavanje zelenih površina građevinskim projektima;
- Spora modernizacija sistema upravljanja otpadom;
- Nedovoljne investicije u komunalnu infrastrukturu.

IV. Sarajevo 2020 – predvodnik, partner, prijatelj!

Sarajevo 2020 je vizija razvoja našeg grada do 2020. godine. Do 2020. godine, Sarajevo će, kao jedinstvena svjetska prijestolnica i regionalni centar, na temelju funkcionalne infrastrukture i efikasne uprave, zauzeti poziciju dinamičnog predvodnika razvoja Bosne i Hercegovine i njenog međunarodnog položaja, pouzdanog partnera domaćoj i međunarodnoj poslovnoj zajednici i poduzetnicima i poduzetnicama, i iskrenog prijatelja/zaštitnika životne sredine i zdravlja svojih stanovnika.

Svjetska prijestolnica i regionalni centar

Sarajevo će na svojoj jedinstvenoj historijskoj prepoznatljivosti graditi svoj položaj svjetske prijestolnice – mosta kultura i glasnika mira – koja svoje posjetioce uči zajedništvu i nenasilju, i potvrditi se kao regionalni centar – urbani prostor spajanja i saradnje u regiji u oblasti ekonomije, kulture i umjetnosti, obrazovanja i sporta.

Predvodnik društvenog razvoja

Bliska historija obilježena najdužom opsadom u vojnoj historiji pričinila je nepopravljivu štetu Sarajevu i njegovim građankama i građanima. Put oporavka je put razvoja grada i njegovog zauzimanja položaja predvodnika društvenog razvoja Bosne i Hercegovine. Predvodnik razvoja je istovremeno i lider promjena i stoga će Sarajevo istrajati u preuzimanju i provođenju dobrih praksi iz zemlje, regije i svijeta, ali i razvijati kulturu trajne promjene, odnosno reforme koja se nikada ne zaustavlja! Ljudi su ključ za ostvarenje ove

ambicije i zato će Sarajevo na prvom mjestu biti predvodnik očuvanja, privlačenja, obrazovanja i povećanja ljudskog kapitala koji će ulagati u razvoj.

Partner poslovnoj zajednici

Odnos prema poslovnoj zajednici i poduzetnicima Sarajevo gradi na uvjerenju da je dinamična i stabilna lokalna ekonomija ključni preduslov za optimalno iskorištavanje svih postojećih razvojnih potencijala. Stoga će se Grad Sarajevo u punom kapacitetu staviti na raspolaganje domaćoj i međunarodnoj poslovnoj zajednici, poduzetnicima i poduzetnicama, ali i onima koji to tek žele postati, i u duhu iskrenog partnerstva zajedno sa njima raditi na aktivnom poticanju lokalne ekonomije u cilju održivog ekonomskog razvoja zajednice.

Prijatelj životne sredine i zdravlja

Očekivanja građana i građanki Sarajeva, ali i međunarodni okolišni standardi na čiju su se primjenu obavezali i Bosna i Hercegovina i Grad Sarajevo, čine snažan temelj na kojem će se graditi odnos Grada prema životnoj sredini i zdravlju njegovih stanovnika, i koji vidimo kao odnos prijateljstva, dakle, međusobnog poštovanja, razumijevanja, podržavanja i zaštite. U našoj viziji Grada, njegov urbani razvoj ne može biti na štetu zdravlja njegovih stanovnika i njihovog ljudskog prava na očuvanu životnu sredinu. Naša misija je balans između prirodnog i urbanog okruženja, čiji rezultat je grad čistoće i zelenila, zdravih i aktivnih građana i građanki.

Brojni unutrašnji i vanjski činioci odredit će brzinu i kvalitet našeg napredovanja ka ostvarenju ponuđene vizije Sarajeva, ali Grad Sarajevo kao stalne strateške prioritete afirmiše **obnovu i razvoj infrastrukture i unapređenje rada i trajnu reformu gradske administracije.**

Strateški ciljevi

Dugoročni strateški ciljevi u funkciji ostvarivanja ponuđene vizije Sarajeva 2020. godine uključuju:

Zaštita, razvoj i promocija historijskih obilježja i kulturnih sadržaja grada u funkciji izgradnje Sarajeva kao svjetske turističke destinacije

Očekivani efekti:

- Pozitivan međunarodni imidž Sarajeva;
- Povećan broj turista;
- Razvoj muzejske i kulturno – umjetničke infrastrukture grada;
- Razvoj jedinstvenog turističkog sadržaja i ponude;
- Povećanje prihoda od turizma.

Revitalizacija Sarajeva kao svjetskog zimskog olimpijskog centra

Očekivani efekti:

- Obnovljena zimska sportska infrastruktura u Grada i na olimpijskim planinama;
- Produžena zimska turistička sezona;
- Povećan broj turista u zimskom periodu;
- Organizacija regionalnih i međunarodnih takmičenja u zimskim sportovima;
- Povećanje prihoda od turizma.

Reforma ustavno – pravnog položaja i administrativno – teritorijalne organizacije Grada Sarajeva

Očekivani efekti:

- Uvećani i stabilni izvorni prihodi grada;
- Povećan priliv finansijskih sredstava iz fondova Evropske Unije;
- Jačanje lokalne samouprave na području Sarajeva.

Podrška obrazovnom sistemu u oblastima neformalnog obrazovanja, cjeloživotnog učenja, obrazovanja osoba sa invaliditetom, profesionalne orijentacije i specijaliziranih obrazovnih programa

Očekivani efekti:

- Sveobuhvatnije i kvalitetnije obrazovanje građana i građanki Sarajeva, a naročito mladih, te ranjivih i marginaliziranih skupina;
- Povećana konkurentnost ljudskog kapitala na području grada;
- Povećana usklađenost sa stvarnim potrebama tržišta rada;
- Smanjenje broja nezaposlenih.

Stvaranje povoljnog poslovnog okruženja

Očekivani efekti:

- Strane direktne investicije;
- Smanjenje trgovinskog deficita;
- Razvoj kulture poduzetništva;
- Povećana konkurentnost;
- Dinamična i stabilna lokalna ekonomija;
- Smanjenje broja nezaposlenih.

Ravnoteža između urbanog razvoja i zaštite životne sredine

Očekivani efekti:

- Uravnotežena transformacija starih industrijskih zona u poslovno – stambene prostore i zone društvene infrastrukture;
- Energetska efikasnost;
- Zaštita i razvoj gradskih zelenih površina;
- Bolja povezanost sa okolinom i olimpijskim planinama;
- Unapređenje rada sistema komunalnih djelatnosti;
- Lokalni investicijski ciklus zasnovan na rekonstrukciji i obnovi komunalne infrastrukture;
- Smanjenje saobraćajnog opterećenja grada;
- Zaustavljena bespravna gradnja.

Reforma gradske administracije

Očekivani efekti:

- Pojednostavljeni i brži upravni procesi;
- Uključenost građana i građanki u pripremu i provođenje gradskih politika;
- Osažena dvosmjerna komunikacija građana i građanki i administracije;
- Bolja iskorištenost ljudskih i materijalno – tehničkih resursa Grada.

V. Sarajevo – svjetska prijestolnica i regionalni centar

Od sarajevskog atentata 1914. godine, preko XIV Zimskih olimpijskih igara 1984. godine, do najduže opsade grada u vojnoj historiji od 1992. do 1995. godine, Sarajevo se potvrđuje kao jedinstven historijski prostor koji značajno reflektuje odnose država i kultura dominantnih na svjetskoj pozornici. Građanke i građani Sarajeva, vođeni iskustvima iz dalje i bliže prošlosti, odlučni su u namjeri da poučnu historiju Sarajeva i njegovu simboličnu kulturu u potpunosti podrede interesima svjetskog mira i širenja kulture nenasilja i zajedništva.

O historiji Sarajeva

Postanak i razvoj Sarajeva moguće je uslovno podijeliti na šest historijskih cjelina:

1. Period do formiranja Sarajeva kao urbane cjeline, koji je trajao od mlađeg kamenog doba do polovine XV vijeka.
2. Period formiranja Sarajeva kao urbane cjeline i osmanske vladavine, koji je trajao od 1434. godine do 1878. godine.
3. Period austrougarske vladavine i uticaja evropske civilizacije, koji je trajao od 1878. godine do kraja I svjetskog rata 1918. godine.

4. Period Kraljevine Jugoslavije i II Svjetskog rata koji je trajao od 1918. godine do 1945. godine.
  5. Period SRBiH unutar SFRJ, koji je trajao od 1945. godine do 1990. godine.
  6. Period agresije na Bosnu i Hercegovinu i tranzicije u demokratsko društvo i tržišnu ekonomiju, koji traje od 1990. godine do danas.
1. Nastanak Sarajeva kao urbanog središta se prostorno najčešće veže za naselje Butmir. Atraktivnost lokaliteta Butmir uočena je još u neolitu – mlađem kamenom dobu. Geografski položaj, lokacija u neposrednoj blizini prirodnog magistralnog pravca, blizina rijeka Željeznice i Bosne, plodno tlo, obilje šuma, otvoreno polje, dovoljna količina vode, blizina bogatih lovišta, bili su determinirajući momenat ekonomske atraktivnosti lokacije Butmir.

Društvene, historijske i ekonomske okolnosti utiču na ponovno premještanje stanovništva na prostoru sarajevske kotline, ali sad sa lokaliteta pogodnih za odbranu, na lokalitete pogodne za komunikaciju. Otvorenost se prvenstveno oslanja na prirodni magistralni pravac, koji ide dolinama rijeka Bosne i Neretve, kao i na njegov krak prema rijeci Drini.

Sarajevsko područje je preko doline rijeke Neretve imalo vezu sa Jadranskim morem, a tokom rijeke Bosne je bilo povezano sa srednjom Evropom, ali i istočnim i jugoistočnim prostorima Balkanskog poluostrva.

Tokom velike seobe naroda, na ove prostore u VII vijeku naseljavaju se Slaveni. Formiranjem novih društvenih formacija, odnosno srednjovjekovne Bosanske države, aktivira se trgovački put ranijom trasom Rimske ceste i uspostavljaju komunikacije ljudi i razmjena dobara na novim osnovama, sa tendencijom trajnijeg vezivanja stanovništva za određene lokalitete na prostoru današnjeg Sarajeva. Na tim osnovama polovinom XIII vijeka, na prostoru današnjeg Sarajeva, formira se upravno, trgovačko, saobraćajno i zanatsko središte župe Vrhbosne.

2. Na prostor današnjeg Sarajeva Osmanlije dolaze 1435. godine. U vrijeme njihovog dolaska stekao se niz potrebnih uslova za formiranje, tj. transformaciju postojeće naseobinske u gradsku strukturu. Razvoju grada i gradskih funkcija pogodovale su i neke specifičnosti strukture osmanskog društva kao npr. institucija vakufa (zadužbina).

Posebno značajnu ulogu u procesu transformacije srednjovjekovne naseobinske strukture u gradski korpus, imao je Isa – beg Ishaković. U periodu od 1441. do 1461. godine, njegovom zaslugom gradi se niz objekata neophodnih za formiranje gradskog jezgra. Druga značajna etapa u razvoju Sarajeva obilježena je izgradnjom brojnih Gazi Husrefbegovih vakufa, te je to period značajnog teritorijalnog širenja grada prepoznatljivog po povećanju broja gradskih naselja –mahala. Tih godina, 1521. – 1541. godine, Sarajevo je zauzimalo isti onaj teritorij koji će po svom dolasku na ovaj prostor 1878. godine zateći Austro – Ugarska Monarhija.

Kontinuitet u razvoju Sarajeva se nastavlja i tokom XVII vijeka, sve do razaranja koje je izvršio Eugen Savojski 1697. godine, nakon čega je grad ponovno obnovljen. U periodu od 1435. do 1878. godine, Sarajevo postaje administrativno, vojno, privredno i političko središte, u kojem, polovinom XVIII vijeka, postoje konzulati najutjecajnijih evropskih zemalja.

3. Austro – Ugarska Monarhija je izvršila okupaciju Bosne i Hercegovine 1878. godine i Sarajevo je tada bilo složen gradski organizam sa oko 20.000 stanovnika, u 106 mahala. Odmah po dolasku, Austro – ugarska uprava otvara proces transformacije grada. Taj proces odvijao se u nekoliko pravaca: prvi - cilju prestrukturiranja gradske teritorije, i to uključivanjem novih administrativnih, javnih i privrednih sadržaja dok je drugi pravac aktivnosti bio usmjeren ka prostornom širenju i urbanizaciji Sarajeva. Austro – ugarska uprava posvećivala je posebnu pažnju razvoju Sarajeva, pa je izgradnjom fabrike duhana, pivare, tkaonice ćilima, tvornice čarapa, željezničke radionice i drugih industrijskih objekata, počelo formiranje snažne industrijske osnove. Za cijelo vrijeme od 1878. do 1918. godine, Grad se izdržava od vlastitih prihoda i sprovodi opsežne radove na planu komunalne, saobraćajne, socijalne i privredne infrastrukture koju nameće buran razvoj, ali i položaj Sarajeva kao zemaljskog glavnog grada.

Period Austro – ugarske vladavine završava I Svjetskim ratom (1914. – 1918.), čiji formalni povod je bio sarajevski atentat odnosno ubistvo prestolonasljednika Franza Ferdinanda.

4. Ubrzo po izbijanju rata 1914. godine, u Sarajevu je, kao zemaljskom glavnom gradu, zamro svaki javni politički život, sve do prvih mjeseci 1917. godine, kada dolazi do oživljavanja političkog života u Austro – Ugarskoj Monarhiji, a posebno u vezi sa raznim državnopravnim odnosima, među kojima dominira jugoslavensko pitanje, kao pitanje stvaranja jugoslavenske države.

Ujedinjenjem, odnosno proglašenjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1. decembra 1918. godine, Bosna i Hercegovina je ušla u sastav jedinstvene jugoslavenske države, ali je još jedno vrijeme zadržala neke elemente i oblike svoje državnosti, čime je i Sarajevo ostalo u statusu zemaljskog glavnog grada. Kao rezultat određenih političkih promjena u tadašnjoj Kraljevini SHS, 1924. godine dolazi do likvidiranja poslova Pokrajinske uprave za BiH, čime je Sarajevo izgubilo atribute zemaljskog glavnog grada i svedeno na sjedište sarajevske oblasti. Ta se sarajevska oblast podudarala sa nekadašnjim sarajevskim okrugom, u kojem je, prema prvom popisu stanovništva u Kraljevini SHS od 31. januara 1921. godine, živjelo 287.214 stanovnika.

Sarajevo je u periodu između dva svjetska rata privredno stagniralo, a i poslije 1918. godine u gradu se nije desio značajan industrijski razvoj. Uz sarajevski željeznički čvor, izgrađen u periodu 1882.-1906. godine, vremenom se razvila velika Željeznička radionica koja je zapošljavala preko hiljadu radnika pa je bila najveći pogon u gradu. Tako je u

periodu između dva svjetska rata gradska privreda u osnovi počivala na zanatstvu, trgovini i općenito robnom i novčanom prometu.

U urbanom pogledu Sarajevo je u međuratnom periodu ostalo unutar gradskog atara izgrađenog i obilježenog maltama tokom austrougarske uprave. Općenito se može reći da je graditeljstvo u Sarajevu poslije 1918. godine u opadanju, kako obimom tako i kvalitetom u odnosu na prethodno Austro – ugarsko doba.

Početak II Svjetskog rata i okupacijom 1941. godine, Sarajevo se našlo u središtu različitih i tragičnih ratnih zbivanja. Jugoslavenska vojska je kapitulirala, a Sarajevo se našlo u sastavu NDH, a faktički pod njemačkom okupacijom.

Izbijanjem antifašističkog ustanka u ljeto 1941. godine i pojavom Narodno - oslobodilačkog pokreta (NOP-a) sa komunistima na čelu, Sarajevo postaje jedan od centara ilegalnog partizanskog rada i djelovanja.

U ratu 1941.-1945. godine stanovništvo Sarajeva je više nego desetkovano. Samo po osnovu fašističkog terora i genocida stradalo je 10,6 % žitelja Sarajeva. Sa poginulim borcima taj se procenat penje na 12,9 %, što znači da je skoro svaki osmi stanovnik Sarajeva stradao, a u isto vrijeme Sarajevo je, uglavnom putem pljačkanja imovine njenih građana, pretrpjelo ogromnu materijalnu štetu.

Ukupnost društvenog, ekonomskog i urbanog života Sarajeva u 1945. godini, primarno određuje okončavanje rata i transformacija društveno – ekonomskog uređenja zemlje. Tokom 1945. godine zadržane su granice grada iz prethodnog i ratnog perioda.

5. Sa oslobođenjem 06. aprila 1945. godine Sarajevo ponovo dobija status glavnog grada BiH kao jedne od šest ravnopravnih federalnih jedinica u okviru Demokratske Federativne Jugoslavije. Samo 20 dana poslije oslobođenja, u Sarajevu se 26. aprila sastao ZAVNOBiH na svoje treće zasjedanje, na kojem je prerastao u Narodnu skupštinu BiH. Od tada počinje ubrzani privredni, demografski i urbani razvoj Sarajeva. Prema prvom poslijeratnom popisu izvršenom 1948. godine na užem gradskom području Sarajeva, koje se tada sastojalo od općina Centar, Novo Sarajevo i Ilidža, živjelo je 111.087 stanovnika. Otvaranje novih industrijskih pogona i drugih privrednih kapaciteta i otvaranje različitih obrazovnih, naučnih i kulturnih institucija dovodi do stalnog porasta stanovništva Sarajeva i njegovog prostornog širenja daleko preko starih gradskih međa i maltarnica. Prve poslijeratne godine u Sarajevu su obilježene ubrzanom rekonstrukcijom i opravkom razorenih ulica i zgrada, te izgradnjom stanova sa neophodnom urbanom infrastrukturom. Mnogi objekti, posebno stambene zgrade, podizane su dobrovoljnim radom sarajevskih građana.

U periodu od 1945. – 1990. godine Sarajevo je izraslo u moderan politički, administrativni, kulturni, obrazovni, univerzitetski, naučni, privredni, turistički, sajamski, sportski i olimpijski grad. Privredni rast, posebno zamah industrijalizacije u šezdesetim godinama prošlog vijeka bio je među najvećim u svijetu. Zimske olimpijske igre 1984. godine, do tada najbolje organizovana bijela olimpijada, dala je snažan impuls

cjelokupnom razvoju grada i učinila grad svjetski prepoznatljivom destinacijom. Tako je 1971. godine grad već brojao 359.448 stanovnika, a deset godina kasnije 448.519 žitelja. Aprila 1991. godine u Sarajevu je živjelo 527.049 stanovnika.

6. Ubrzo nakon uspostavljanja samostalne države Bosne i Hercegovine otpočinje agresija na BiH, te se Sarajevo od aprila 1992. godine našlo pod opsadom i blokadom koja je trajala 1.357 dana, što je najduža vojna opsada u ratovima novog vijeka.

Grad je tri i po godine bio izložen stalnoj artiljerijskoj i snajperskoj paljbi i sistematskom uništavanju, pri čemu je najviše stradalo njegovo civilno stanovništvo lišeno vode, struje i zemnog gasa, te praktično svih redovnih komunikacija i veza sa spoljnim svijetom. Pored toga uništena je gotovo sva privredna, komunalna i urbana infrastruktura. Od početka agresije i opsade, pa do 31. jula 1995. godine u Sarajevu je ubijeno, umrlo od gladi, hladnoće i nestalo 10.514 civila, od kojih 1598 djece. Materijalna šteta koju je grad pretrpio tokom agresije i opsade, prije svega kroz razaranja stambenog fonda i uništenje kulturnog blaga i privrednih objekata i saobraćajnica, je neprocjenjiva. Izgubljeno je oko 100.000 radnih mjesta ili četiri na svakih 5 radnih mjesta. Snažna industrija, koja je imala i svjetske reference, ugled i sigurna tržišta, u potpunosti je uništena.

Posebno su teško stradali ili su u potpunosti uništeni brojni kulturno-historijski spomenici, sportske dvorane, javne ustanove i stambeni objekti. Mnogi od uništenih, stoljetnih spomenika kulture su obnovljeni ili su u fazi sanacije zahvaljujući pomoći brojnih prijateljskih zemalja i međunarodne zajednice.

Danas, nakon dugogodišnje obnove i sanacije ratnih šteta, Sarajevo je privredni centar zemlje, a u strukturi privrede značajno mjesto zauzimaju trgovina (veliki broj firmi, prva po ostvarenom prihodu i 20 % zaposlenih u ukupnom broju), zatim industrija koja zapošljava 19 % radnika u privredi grada Sarajeva i ostvaruje najveći izvoz, saobraćaj i veze, turizam i ugostiteljstvo, finansijske usluge i druge djelatnosti.

Sarajevo je glavni grad Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine te uživa status političkog, administrativnog, zdravstvenog, sportskog, naučnog i univerzitetskog centra zemlje.

Kultura i umjetnost kao svjedoci historije

Izuzetno bogata i dinamična historija grada ima u svoju potvrdu u brojnim nacionalnim spomenicima. Od ukupno 626 nacionalna spomenika u Bosni i Hercegovini, na području Sarajeva nalazi se 95 nacionalnih spomenika. Kao grad koji ima ambicije u turizmu, posebno u doba ekspanzije tzv. kulturnoga turizma, Sarajevo će posvetiti dužnu pažnju zaštiti i prezentaciji brojnih kulturno-historijskih vrijednosti, od koji su neke unikatne u svjetskim razmjerima.

U gradu koji je ponosan na svoju multikulturnu i multireligijski tradiciju, očuvanje i održavanje spomenika i drugog kulturno-historijskoga blaga ima poseban značaj. Sve su kulture zajedničko nasljeđe čovječanstva. Očuvanje i uvažavanje baštine je i afirmacija

nacionalnoga identiteta, ali i zajednička vrijednost svih nacija, te se mora zajednički raditi na njenom očuvanju i zaštiti u skladu sa Meksičkom deklaracijom UNESCO-a o kulturnim politikama iz 1987.

Stoga je i očigledno da su zaštita i valorizacija kulturno-historijskoga i prirodnoga nasljeđa za Grad Sarajevo od prvorazrednog strateškog interesa.

Posebnosti historijskog razvoja grada, naročito one koje se odnose multikulturalnost i zajedništvo njegovih stanovnika, ostavile su traga i u njegovoj kulturi, od infrastrukture do samih ljudi i kulturnih sadržaja. U tom smislu je izuzetno značajan period od 1992. do 1995. godine kada je sarajevska kulturna scena dala izuzetan doprinos mobilizaciji podrške svjetske javnosti zaustavljanju ratnih dejstava u Bosni i Hercegovini. Taj jedinstveni potencijal kulture i umjetnosti kao faktora mira jeste predmet strateških promišljanja o razvoju Sarajeva kao svjetske prijestolnice i regionalnog centra.

Taj potencijal, između ostalog, čine i sarajevski muzeji, od Muzeja Sarajeva do projekta „Ars Aevi“, koji prate historijski razvoj grada i njegovih ljudi, kao i sarajevska pozorišta i galerije, okupljališta široke i šarene lepeze brojnih kulturnih radnika i radnica i umjetnika i umjetnica, koja opstaju kao lokacije trajne refleksije nad Sarajevom kao prostorom raskršća kultura i civilizacija. Na ovim temeljima nastaju i razvijaju se sarajevske kulturno – umjetničke manifestacije, od Sarajevo film festivala do Balet festa i manifestacije „Sarajevska zima“, kao neponovljiva dešavanja visokog umjetničkog intenziteta koja, u specifičnom sarajevskom kontekstu, mijenjaju svijest kako kod domaćina, građana i građanki Sarajeva, tako i kod posjetilaca, umjetnika i umjetnica iz regije i svijeta, ali i sve brojnijih turista koji su u svojevrsnoj potrazi za ovom vrstom inspiracije.

O Sarajevu kao raskršću kultura, ali i prostoru kulture zajedništva, svjedoči i cjelina koju čine nacionalna kulturno-prosvjetna društva, od Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“, preko Bošnjačke zajednice kulture „Preporod“ i Srpskog prosvjetno-kulturnog društva „Prosvjeta“, do Jevrejskog kulturno-prosvjetnog i humanitarnog društva „La Benevolencija“.

Vizija razvoja Sarajeva kao svjetske prijestolnice i regionalnog centra temelji se na činjenici da Sarajevo kroz svoju historiju opstaje kao nosilac poruke zajedništva, poruke koja je od neprocjenjivog značaja za sudbinu čovječanstva, i koju želi prenositi putem kulture i umjetnosti kao medija koji imaju moć mijenjanja ljudske svijesti.

STRATEŠKI CILJEVI / Sarajevo – svjetska prijestolnica i regionalni centar

SC 1.

Zaštita, razvoj i promocija historijskih obilježja i kulturnih sadržaja u funkciji izgradnje Sarajeva kao svjetske turističke destinacije

SC 1.1.

Obnova i rekonstrukcija kulturno-historijskih spomenika na području Grada Sarajeva

SC 1.2.

Preuzimanje osnivačkih prava u izabranim institucijama kulture na području Grada Sarajeva

SC 1.3.

Reforma gradskih propisa u oblasti utvrđivanja i provođenja javnog interesa Grada Sarajeva u oblasti kulture i umjetnosti

SC 1.4.

Program kapitalnih investicija za razvoj turizma i turističke infrastrukture na području Grada Sarajeva

SC 1.5.

Osnivanje Turističke zajednice Grada Sarajeva

SC 1.6.

Priprema i provođenje programa „Sarajevo, evropski most kultura 2014. godine“

SC 2.

Revitalizacija Sarajeva kao svjetskog olimpijskog centra

SC 2.1.

Priprema i organizacija Evropskog zimskog olimpijskog festivala za mlade 2017. godine

SC 2.2.

Preuzimanje osnivačkih prava jednog sportsko-rekreacionog centra na području Grada Sarajeva

SC 2.3.

Reforma gradskih propisa u oblasti utvrđivanja i provođenja javnog interesa Grada Sarajeva u oblasti sporta

SC 2.4.

Program sufinansiranja kapitalnih investicija namijenjenih obnovi i izgradnji sportske infrastrukture na području Grada Sarajeva i Kantona Sarajevo

SC 2.5.

Projekat „Sarajevo zdravi grad – zdravlje za sve u 21. vijeku“

VI. Sarajevo – predvodnik društvenog razvoja

Izgradnja Sarajevo kao predvodnika društvenog razvoja ponajprije zahtjeva stabilnost zajednice, kao i izuzetna znanja i vještine kritične mase njenih građana i građanki. Stoga je i očekivana namjera da se naredno strateško razdoblje posveti ustavno – pravnoj stabilizaciji Sarajeva kao glavnog grada i najvećeg urbanog centra u Bosni i Hercegovini, kao i značajnom unapređenju njegovog obrazovnog sistema usmjerenog na formiranje kritične mase nositelja i nositeljica promjena, odnosno zauzimanja željene pozicije predvodnika društvenog razvoja.

Grad Sarajevo ostaje čvrsto opredijeljen u namjeri da potvrdi nadležnosti utvrđene Statutom Grada, kao važnim elementom u identificiranju Grada Sarajeva kao glavnog grada Bosne i Hercegovine i jedinice lokalne samouprave, te trajnom nastojanju na rješavanju pitanja

izvornih prihoda potrebnih za obavljanje poslova iz nadležnosti Grada i pitanja imovine Grada Sarajeva, a sve u skladu sa principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi i Zakonom o principima lokalne samouprave u FBiH.

Još u 2009. godini Gradonačelnik je u skladu sa Zaključkom Gradskog vijeća Grada Sarajeva (Broj 01-02-1008/09, od 30.06.2009. godine), podnio Ustavnom sudu FBiH Zahtjev za zaštitu prava na lokalnu samoupravu u vezi sa Zakonom o imovini Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 6/07), kao i Zahtjev za zaštitu prava na lokalnu samoupravu shodno nadležnostima Grada Sarajeva, a po tom osnovu i izvornom finansiranju.

U vezi sa Zahtjevom za zaštitu prava na lokalnu samoupravu koji osporava odredbe Zakona o imovini Kantona Sarajevo, 09.02.2010. godine, saopštena je Presuda U-18/09 kojom je Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine utvrdio da je odredbama čl. 2.,3.,4. i 5. Zakona o imovini Kantona Sarajevo povrijeđeno pravo Grada Sarajeva na lokalnu samoupravu.

Između ostalog, Ustavni sud FBiH je u obrazloženju Presude naveo da materija koja je regulisana Zakonom o imovini KS treba biti ponovo predmet zakonodavne aktivnosti Kantona Sarajevo, uz aktivno sudjelovanje Grada Sarajeva i općina u sastavu Grada Sarajeva, sa ciljem da se iznađu kvalitetna rješenja pri čemu bi svaki nivo vlasti raspolagao sa imovinom neophodnom za vršenje svojih ustavnih i zakonskih nadležnosti.

Na osnovu svega navedenog, gradonačelnik Grada Sarajeva je imenovao Komisiju za identifikaciju imovine Grada Sarajeva, sa zadatkom da, na osnovu raspoloživih pokazatelja, prikupi i pregleda katastarske i zemljišno-knjižne podatke, na osnovu istih izvrši uviđaj na licu mjesta i konstatuje zatečeno stanje, evidentira korisnike imovine, izvrši identifikaciju imovine u prostoru radi preduzimanja daljnjih koraka, te da prikupljenu dokumentaciju smjesti u adekvatan prostor radi čuvanja do trajnog uređivanja statusa imovine odgovarajućim propisom Grada Sarajeva.

Nakon provedene analize Komisije, prikupljanja potrebnih kopija katastarskog plana od svih gradskih općina, zemljišno knjižnih izvadaka, te identifikacije imovine na terenu, utvrđeno je da na određenim nekretninama Grad polaže određena prava, što je prikazano i u zemljišno-knjižnim izvadcima.

Nadalje, u vezi sa Zahtjevom za zaštitu prava na lokalnu samoupravu shodno nadležnostima Grada Sarajeva, Ustavni sud FBiH je 12.10.2010. godine donio djelimičnu presudu kojom je utvrđeno da je Kanton Sarajevo određenim zakonima i drugim aktima povrijedio pravo Grada Sarajeva na lokalnu samoupravu.

Ustavni sud je utvrdio kako je Gradu Sarajevu povrijeđeno pravo na lokalnu samoupravu, i to u oblasti komunalnih nadležnosti: Zakonom o privremenom korištenju javnih površina na području Kantona Sarajevo, Odlukom o utvrđivanju lokalnih cesta na području Kantona Sarajevo i Odlukom o utvrđivanju lokalnih cesta od interesa za općine na području KS kao i Pravilnikom o visini i načinu plaćanja naknade za postavljanje reklamnih panoa i znakova informiranja u zaštitnom cestovnom pojasu na području Kantona Sarajevo, te Zakonom o srednjem obrazovanju (obzirom da nije predviđeno osiguranje finansijskih sredstava neophodnih za izvršenje obaveze iz Zakona – član 156. stav 1. alineja 9.). Presuda je

djelimična, jer će se Sud naknadno izjasniti o još dva zakona koja su osporena, a to su Zakon o komunalnoj djelatnosti i Zakon o komunalnoj čistoći.

Grad Sarajevo nastavlja sa pripremom koraka u cilju što bržeg implementiranja presuda Ustavnog suda FBiH, što podrazumijeva, kao krajnji cilj donošenje odgovarajućih zakona o izmjenama i dopunama osporenih zakona i provedbenih akata od strane Kantona Sarajevo, kojima će se Gradu Sarajevu vratiti neopravdano oduzete nadležnosti i finansijska sredstva za njihovo vršenje.

Obrazovanje u Sarajevu

Grad Sarajevo ima ambiciju da pruži ciljanu podršku obrazovnom sistemu u cilju njegovog stavljanja u funkciju održivog razvoja zajednice.

U ovom trenutku, na području Grada Sarajeva egzistira 11 predškolskih i drugih ustanova u kojima se realizuje program odgojno – obrazovnog rada sa djecom predškolskog uzrasta sa više od 3000 djece. Na području četiri gradske općine djeluju 34 vrtića u kojima boravi ukupno više od 2000 djece. U tri ustanove za specijalni odgoj i obrazovanje trenutno je upisano 64 djece predškolskog uzrasta.

U 43 osnovne škole nastavu pohađa 43 264 učenika i učenica, a u sedam privatnih škola obrazuje se ukupno 2 139 učenika i učenica.

Na području četiri gradske općine djeluje 29 srednjih škola i tri srednje škole u specijalno odgojno-obrazovnim ustanovama sa ukupnim brojem od 15 408 učenika i učenica koji se obrazuju u školskoj 2010./2011. godini.

Na sarajevskom univerzitetu broj studenata, koji se školuju na ukupno 24 fakulteta i akademije kao i na privatnim fakultetima: Internacionalni univerzitet, Sarajevo School of Scienca and Technology-Sarajevska škola za nauku i tehnologiju i Fakultet za javnu upravu, iznosi između 50 000 i 55 000.

Posljednjih godina, sve je više onih koji prihvataju podjelu obrazovanja na formalno i neformalno. Posebnu pažnju zauzima neformalno obrazovanje, kao poseban vid edukacije i usavršavanja izvan klasičnog sticanja određenih znanja i vještina u akademskom kontekstu.

Informacije koje su, tokom procesa izrade Strategije, direktno dobijene od poslodavaca, između ostalog, predstavljat će osnovu za planiranje razvoja i sistemskog rješavanja pitanja neformalnog obrazovanja na području grada Sarajeva. Kompanije koje su dale svoj doprinos pripadale su različitim sektorima i oblastima industrije: građevinarstvo, prehrambena industrija, tekstilna industrija, proizvodnja namještaja, automobilska industrija, bankarstvo, farmaceutska i hemijska industrija, telekomunikacije, elektroindustrija.

Najveće učešće imaju potrebe za tzv. **soft** ili **mekim vještinama**, koje se ne mogu steći formalnim obrazovanjem:

- **prodajne vještine,**
- **menadžerske/upravljačke vještine,**
- **projekt menadžement i**
- **analitičke vještine (prikupljanje i obrada podataka).**

Naravno, ovo su samo neki od segmenata kojima će se Grad Sarajevo baviti u procesu sveobuhvatnog razvoja sistema neformalnog obrazovanja na području grada.

STRATEŠKI CILJEVI / Sarajevo – predvodnik društvenog razvoja

SC 3.

Reforma ustavno – pravnog položaja i administrativno – teritorijalne organizacije Grada Sarajeva

SC 3.1.

Priprema cjelovitog prijedloga izmjena i dopuna ustavnog i zakonskog okvira na svim nivoima kojima se jača pozicija Grada Sarajeva kao jedinice lokalne samouprave

SC 3.2.

Javna kampanja podrške unapređenju ustavno – pravnog položaja i administrativno – teritorijalne organizacije Grada Sarajeva

SC 3.3.

Preuzimanje nadležnosti, izvornih prihoda i imovine Grada Sarajeva

SC 4.

Podrška obrazovnom sistemu u oblastima neformalnog obrazovanja, cjeloživotnog učenja, obrazovanja osoba sa invaliditetom, profesionalne orijentacije i specijaliziranih obrazovnih programa

SC 4.1.

Reforma gradskih propisa i akata kojima se utvrđuje i provodi javni interes Grada Sarajeva u oblasti obrazovanja

SC 4.2.

Reforma gradskih propisa i akata u oblasti stipendiranja učenika i studenata

SC 4.3.

Priprema i provođenje Programa neformalnog obrazovanja mladih na području Grada Sarajeva

SC 4.4.

Program podrške naučno-istraživačkim projektima od interesa za Grad Sarajevo

VII. Sarajevo – partner poslovnoj zajednici

Globalizacija i regionalno povezivanje djeluju na promjenu okruženja u kojima države funkcioniraju i značajno mijenjaju ulogu regije i gradskih aglomeracija. Istovremeno, reformski procesi tokom tranzicije u BiH, restrukturiranje ekonomije (vlasničko, sektorsko, tehnološko, organizaciono i dr.) odražavaju se na strukturni i prostorni razvoj grada i njegove šire regije.

Snage

- Najrazvijeniji grad i najveće tržište Bosne i Hercegovine;
- Sjedište administrativnih, upravnih, državnih, međunarodnih organizacija i institucija;
- Koncentracija radnih mjesta i niski troškovi radne snage što je posebno bitno u procesu globalizacije;
- Prirodni faktori: zemljište, vode, šume, prirodne ljepote.

Slabosti

- Neiskorišteni prirodni i infrastrukturni potencijali i resursi;
- Nedovoljna izgrađenost poslovnih i industrijskih zona;
- Nedostatak odgovarajućeg programa za privlačenje stranih i domaćih investitora;
- Nedostupnost finansijskog kapitala.

Prilike

- Zakon o javno – privatnom partnerstvu Kantona Sarajevo;
- Zakon o koncesijama Kantona Sarajevo;
- Mogućnost investiranja u postojeće prirodne i infrastrukturne potencijale i resurse;
- Promjene ekonomske strukture u svijetu.

Prijetnje

- Sporost u provođenju reformskih procesa;
- Sporost u izgradnji cestovne infrastrukture (koridor VC);
- Složena i brojna administracija;
- Loša ekonomska konkurentnost grada i općenito Bosne i Hercegovine.

Shodno strateškim opredjeljenjima Grada Sarajeva, neophodno je nastaviti pratiti konkretne aktivnosti i mjere podsticaja na implementaciji usvojenih strateških ciljeva privrednog razvoja grada, te u saradnji sa drugim nivoima vlasti i regionalnim razvojnim agencijama, podržavati poslovanje privrednih subjekata i to posebno malih i srednjih preduzeća na području Grada Sarajeva¹. S tim u vezi nužno je uspostaviti saradnju sa svim nivoima vlasti u provođenju kvalitetne ekonomske politike.

---

¹ Poslovi lokalnog biznisa skoncentrisani su najvećim dijelom na općinskom nivou, što je omogućilo općinama da svojim odlukama propisuju obavljanje lokalnih poslova i prikupljanje prihoda (takse, odobrenja i rješenja za rad, izdavanje poslovnih prostora, javnih površina).

Grad Sarajevo postaje interesantno odredište za pokretanje privatnog biznisa, s obzirom da je samo ulaskom novog kapitala, a time i ideja, stručnjaka, moguće postići njegov značajniji ekonomski prosperitet i otvaranja značajnijeg broja novih radnih mjesta. Obzirom na njegove projicirane razvojne vizije, neophodno je da preuzima aktivniju ulogu u stvaranju i podsticanju povoljnog poslovnog ambijenta i okruženja, kako bi postao atraktivna destinacija poslovnim ljudima, turistima i novim stanovnicima grada visokog standarda.²

Imajući u vidu da realizacija planiranih aktivnosti Grada Sarajeva zavisi od ustavno pravnog položaja Grada i nadležnosti koje na Grad prenesu Kanton i drugi nivoi vlasti, potrebno je voditi računa da se organizacija aktivnosti iz područja lokalnog poslovanja veže sa prijenosom nadležnosti sa Kantona na Grad Sarajevo.

To se, prije svega, odnosi na nadležne institucije Kantona Sarajevo zadužene za provedbu sljedećih strategijskih dokumenata: „Strategiju za povećanje zaposlenosti u Kantonu Sarajevo“, „Akcioni plan na realizaciji Strategije razvoja ruralnih dijelova Kantona Sarajevo“, „Strateški ciljevi u industrijskoj politici“, „Strateški ciljevi u razvoju turizma“ i dr. Međutim, privredna struktura Sarajeva, u kojoj dominiraju djelatnosti tercijarno-kvartarnog sektora, definira njegovu ulogu kao organizacijskog, administrativnog, uslužnog, obrazovnog, znanstveno-istraživačkog i kulturnog centra.

Sa snažnim razvojnim impulsima i efektima (migracije stanovništva, radne snage, kapitala, proizvoda, razvoj tržišta, drugih proizvodnih i uslužnih aktivnosti, izgradnja stambenih, infrastrukturnih i drugih objekata, stapanje prigradskih naselja, industrija je djelovala na formiranje urbanih centara unutar (i izvan) sarajevske regije.

Iako se najznačajnije mjere za intenziviranje privrednog razvoja i stvaranja stabilnih uslova razvoja nalaze u nadležnosti organa Federacije BiH i BiH, kao i Kantona Sarajevo, neophodno je obezbijediti zajedničku i koordiniranu aktivnost u rješavanju ključnih problema u poslovanju privrede iz nadležnosti organa višeg nivoa, i na taj način stvarati uslove za ubrzaniji privredni razvoj Grada Sarajeva.

Turizam

U politikama ekonomskog razvoja u Federaciji BiH, turizam ima značajno mjesto kao faktor razvoja i restrukturiranja povezanih djelatnosti. Taj uticaj na razvoj ostvaruje se putem aktiviranja ljudskih, prirodnih i materijalnih resursa razvoja, zapošljavanja i poboljšanja platnog bilansa zemlje.

Prema procjenama datim u Globalnom izvještaju o konkurentnosti u turizmu za 2009. godinu, procjenjuje se da industrija turizma ostvaruje 461 miliona USD BDP-a, odnosno da učestvuje u BDP-sa 2,9%, a da upošljava 26.000 radnika i učestvuje u ukupnoj zaposlenosti sa 2,3%. S obzirom na to da turistička privreda generira i znatno šire efekte (trgovina, bankarstvo i dr.), procjenjuje se da ona stvara 1.640 miliona USD BDP-a, odnosno da

---

² Mogući stimulanis ovim procesima dolazi i iz članstva Grada Sarajeva u članstvu Agencije SERDA d.o.o., čime se stvaraju mogućnosti za njegovo aktivnije učešće u novim razvojnim projektima.

učestvuje sa 10,3 % u BDP, te da stvara 95.000 radnih mjesta i učestvuje u ukupnoj zaposlenosti sa 8,3 %.

Ako se ima u vidu da turizam u FBiH čini između 55 i 60 % ukupnog turizma u BiH, onda se može procijeniti da turistička industrija stvara oko 270 miliona USD BDP i oko 15.000 radnih mjesta, a da turistička privreda stvara oko 900 miliona USD BDP-a i oko 55.000 radnih mjesta. Imajući u vidu da su ovo procjene i da u turizmu vlada visok stepen sive ekonomije, ovi pokazatelji se mogu povećati za 30-35 %.

Turizam je privredna djelatnost u kojoj se krajem dvadesetog i početkom dvadeset prvog vijeka odvijaju najznačajniji privredni i drugi procesi. Posljedice takvih kretanja su nezaustavljivi integrirajući procesi u svijetu, posebno u Evropi, u čijem sastavu BiH traži i vidi svoju šansu.

Iako je BiH zemlja u kojoj su tokom proteklog rata devastirani mnogi privredni, ugostiteljski i turistički objekti na području Grada Sarajeva, ipak se pokušavaju osposobiti i uskladiti turistički potencijali sa potrebama turista u skladu sa savremenim zahtjevima svjetskog turističkog tržišta. Treba istaći da se Grad Sarajevo kao najveći trgovinski i finansijski centar u državi, nalazi u neposrednoj blizini olimpijskih planina, relativno je blizu mora, vjerskih odredišta (Međugorje, Prusac, Blagaj, Olovo) i drugih destinacija.

Kao strateška industrijska grana turizam u gradu i Kantonu Sarajevo posljednjih godina bilježi zapažene rezultate, u prvom redu zahvaljujući mnogobrojnim turističkim resursima, koji su preduslov za stvaranje kvalitetnih turističkih proizvoda, a među kojima se svojom atraktivnošću posebno ističu:

- Planine (Bjelašnica, Igman, Treskavica, Visočica, Trebević, Bukovik, visoravan Nišići) i
- Kulturno – historijsko naslijeđe: veliki broj arheoloških nalazišta, nekropole stećaka, kulturno – historijski spomenici, stari zanati, kulturne manifestacije.

Posebne mogućnosti razvoja turističke privrede grada i Kantona Sarajevo, naročito zimskog turizma, stvorene su obnovom i izgradnjom novih sadržaja na Bjelašnici i Igmanu.

Cilj je stvoriti različite proizvode širokog spektra, koji će omogućiti dužu turističku sezonu, te privući nekoliko ciljnih grupa turista (skijanje, izleti, zdravstveni centri, saloni ljepote, konferencijski objekti, restorani, prodajni objekti i poslovi, multimedijalni centri i rekreativni objekti koji su integrirani u prirodno okruženje).

U cilju razvoja zimskog turizma, najvažniji projekti su izgradnja novih javnih i turističkih sadržaja na Bjelašnici i Igmanu.

Investicije se vezuju za projekte na Babinom dolu, Malom polju i Velikom polju, te izgradnju dodatnih hotelskih i smještajnih kapaciteta, nabavku opreme za razvoj tih centara, izgradnju parkinga, biznis centara, zdravstvenog i prehrambenog centra, proširenje i adaptaciju postojećih skijaških područja, izgradnju ski-liftova i objekata za iznajmljivanje opreme, te drugih sadržaja.

Na području Grada Sarajeva i Kantona Sarajeva ne pružaju se samo mogućnosti za upražnjavane turističkih aktivnosti kroz pasivno posmatranje i razgledanje kulturno-historijskih znamenitosti, nego postoje realne pretpostavke da ovaj prostor postane međunarodno sportsko rekreativno područje, otvoreno i pristupačno gostima tokom cijele godine.

Aktiviranjem znatnog broja projekata, posebno na području općina Trnovo, Ilidža, Hadžići i Stari Grad, omogućila bi se ekonomska reintegracija izgrađenih objekata (hoteli, olimpijska borilišta, bazeni, kulturno – historijski objekti).

U ovoj analizi se stoga, daju prijedlozi strateških prioriternih mjera i aktivnosti, čijom uspješnom realizacijom bi se značajno ubrzao ne samo turistički, već ukupan privredni razvoj i podigla konkurentna sposobnost svih privrednih subjekata, pa i privrednih subjekata Grada Sarajeva.

Iz prezentiranih podataka u analizi primjetno je da rezultati direktnih stranih ulaganja u Gradu Sarajevu nisu zadovoljavajući. U tom pravcu treba pojačati aktivnosti i koordinaciju sa ostalim nadležnim subjektima na stvaranju privlačnijeg ambijenta za sve investitore, prije svega putem razvoja poslovne saradnje sa stranim partnerima, a zatim i putem efikasnijeg rada administracije, smanjenja administrativnih postupaka, promjena zakonskih propisa, usaglašavanja prostorno – planske dokumentacije i obezbjeđenjem bržeg ulaska investitora u posao.

Sa međunarodnim investitorima je potrebno uspostaviti bliži kontakt, te pomagati na rješavanju konkretnih problema sa kojima se susreću (pomoć pri rješavanju administrativnih ograničenja prilikom registracije novih privrednih subjekata, saradnja sa investitorima prilikom dobijanja potrebnih dozvola i slično).

Iniciranjem stratejskog usmjeravanja ekonomskog razvoja u narednom periodu omogućuje se sažimanje ciljeva lokalnog ekonomskog razvoja Grada na sljedeći način:

STRATEŠKI CILJEVI / Sarajevo – partner poslovnoj zajednici

SC 5.

Stvaranje povoljnog poslovnog okruženja

SC 5.1.

Certificiranje Grada Sarajeva kao povoljnog poslovnog okruženja kroz odgovarajući Program certifikacije za povoljno poslovno okruženje

SC 5.2.

Razvoj Gradskog biznis centra i njegovih funkcija u oblastima poslovnog savjetovanja, usklađivanja sa ekonomskim politikama višeg reda, privlačenja stranih direktnih investicija

SC 5.3.

Priprema i provođenje mjera poticaja i podrške poduzetnicima i malim i srednjim preduzećima na području Grada Sarajeva

SC 5.4.

Aktivna koordinacija i priprema zajedničkih programa i projekata sa drugim nadležnim institucijama u funkciji razvoja lokalnog turizma i poljoprivrede

SC 5.5.

Priprema i uspostavljanje sistema koordinacije namijenjenog usklađivanju prostornog planiranja i potreba organizacije i razmještaja privrede na području Grada Sarajeva

SC 5.6.

Razvoj kapaciteta za implementaciju projekata Evropske unije (EU) i posebnih programa domaćih i razvojnih agencija država Evropske unije, uključujući i zajedničke aplikacije za dostupne fondove

VIII. Sarajevo – prijatelj životne sredine

Grad Sarajevo se nalazi u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine i zahvata površinu od 141,5 km² što čini 11% teritorije Kantona Sarajevo i gdje živi (prema procjeni Federalnog zavoda za statistiku iz 2011.god.) 310.605 stanovnika (2195 stanovnika na km²) što je 71% ukupnog stanovništva Kantona Sarajevo. Graniči prema sjeveru i sjeverozapadu sa općinama Vogošća i Ilijaš u dužini od 43km; prema zapadu graniči sa općinom Ilidža u dužini od 19,7km; a sa juga i istoka graniči sa Republikom Srpskom u dužini od 28,5km.

Ukupna dužina granice Grada Sarajeva je 91,2km.

Grad Sarajevo je smješten između 43^o49' i 43^o58' sjeverne geografske širine te između 18^o15' i 18^o31' istočne geografske dužine sa centroidom Grada (u prostoru Betanije) čije su tačne geografske koordinate 43^o53'13"s.g.š. i 18^o24'08" i.g.d. Rastojanje između najsjevernije tačke Grada i najjužnije iznosi 16,3km a između zapadne i istočne tačke dužina je 21,5km.

Generalno posmatrano 51,5% teritorija spada u planinski rejon iznad 700m.n.v; 28,4% terena pripada brdskom rejonu od 550 do 700m.n.v. a 20,1% prostora pripada nizijskom rejonu do 550m.n.v.

Prostor Grada Sarajevo se odlikuje vertikalnim profilom, čije se visinske kote kreću od 482m.n.v. (dolina rijeke Bosne) do 1534m.n.v. na planini Bukovik na prostoru općine Stari Grad. Od ostalih istaknutih vrhova treba izdvojiti: Crepoljsko(1524 m.n.v.), Brestovac(1413), Padine Trebevića sa kotama Vidikovac (1164) i Čolina kapa(966), Hum(816), Orlić(876), Matijaševo brdo(861), Mojnilo (679) i dr.

Sarajevo je smješteno na kontaktu dviju velikih prirodno-geografskih i društveno-ekonomskih regionalnih cjelina - Podunavlja i Jadranskog mora. U saobraćajno-geografskom smislu ovakav njegov položaj ima poseban značaj, jer ga presijecaju vitalne komunikacijske veze prije svih pravac sjever-jug. Tim pravcem, koji ide dolinama rijeka Bosne i Neretve, grad je povezan sa srednjoevropskom i mediteranskom makroregijom.

Povoljan geografski položaj i smještaj na raskršću glavnih prometnih pravaca učinili su Sarajevo jednim od vodećih privrednih, političkih i turističkih centara u Bosni i Hercegovini.

Prostorno planskom dokumentacijom definisana su osnovna načela prostornog uređenja, ciljevi prostornog razvoja, organizacija, uređenje, korištenje i namjena prostora, trase infrastrukturnih sistema, zaštita prirodnih i izgrađenih dobara u prostoru i dr.

Za područje Kantona Sarajevo usvojen je Prostorni plan Kantona Sarajevo za period od 2003-2023 godine, („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 26/06 i 4/11). U toku su Izmjene i dopune ovog strateškog dokumenta.

Za područje grada usvojen je Urbanistički plan Grada Sarajeva za urbano područje Sarajeva, (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) za period od 1986-2015 godine („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 5/99- prečišćen tekst, 14/00 i 04/02).

Najveći dio urbanog područje Grada Sarajeva pokriven je provedbeno-planskim dokumentom (regulacionim planovima i urbanističkim projektima).

Shodno važećim zakonskim odredbama donošenje Regulacionih planova je u nadležnosti Gradskog vijeća Grada Sarajeva, a urbanistički projekata u nadležnosti općinskih vijeća.

Politika Grada Sarajeva u oblasti urbanog planiranja, odražava potrebe lokalnih zajednica, koje su uglavnom nadležne za uređenje prostora, odnosno realizaciju usvojene provedbeno-planske dokumentacije. Ključni faktori koji određuju inicijative lokalnih zajednica za izmjenama ranije donesenih planova, odnosno izradom novih su: provedbena planska dokumentacija starija i više od 20 godina koja je postala ograničavajući faktor u daljem razvoju, velike promjene u prostoru koje nisu pratile važeća planska rješenja prvenstveno kada su u pitanju lokaliteti infrastrukturnih pojaseva, stvaranje planskih preduslova za sanaciju, obnovu ili zamjenu dotrajalih objekata, izgradnju novih, kao i legalizaciju značajnog broja bespravno izvedenih objekata.

U neznatnom obimu na slobodnim površinama se planira interpolacija nove izgradnje. Na kvalitet urbanog planiranja negativno utiče bespravna izgradnja, koja je uzurpirala ranije planirane saobraćajne koridore i lokalitete za društvenu infrastrukturu. Koncentracija bespravnih objekata je takva da ova područja postaju prioriteta u pogledu saniranja, prvenstveno zbog potencijalne mogućnosti aktiviranja klizišta. Relativno veliki broj zastarjelih planova je samo jedan od elemenata koji su usloveli da se skoro u potpunosti Grad usmjerio za potrebe Izmjena i dopuna postojećih planova, a u minimalnom obimu za potrebe otvaranja i uređenja novih prostora – planova sa razvojnom komponentom. Osnovni uzrok ovome su problemi nastali zbog raskoraka između planirane organizacije i korištenja prostora i realizacije na terenu.

Jedna od izuzetno važnih oblasti u zemljama EU i svijeta, kojoj se sve više posvećuje pažnje je oblast zaštite i očuvanja životne sredine. Stoga Grad Sarajevo, i pored niza barijera, ima ambiciju da svoje djelovanje u najvećoj mogućoj mjeri, i u okviru svojih nadležnosti, uskladi sa standardima okolinske zaštite evropskih zemalja. Stanje životne sredine u cjelini, a naročito vode, zraka, te zelenih i javnih površina uopće, u značajnoj mjeri je određeno djelovanjem sistema komunalnih djelatnosti i kvalitetom komunalne infrastrukture. Budući da nalazi socio – ekonomske analize, koja je prethodila izradi dokumenta strategije razvoja Grada Sarajeva, u oblasti komunalnih djelatnosti i komunalne infrastrukture nisu

zadovoljavajući, podrška njihovom razvoju postaje nezaobilazno strateško opredjeljenje Grada Sarajeva.

STRATEŠKI CILJEVI / Sarajevo – prijatelj životne sredine

SC 6.

Ravnoteža između urbanog razvoja i zaštite životne sredine

SC 6.1.

Reforma procedura i procesa, utvrđenih nadležnostima Grada Sarajeva, u oblasti urbanog planiranja u funkciji zaštite životne sredine i uključivanja javnosti

SC 6.2.

Provođenje Akcionog plana održivog energetskog razvoja Grada Sarajeva

SC 6.3.

Podrška obnovi, izgradnji i razvoju sistema komunalnih djelatnosti i komunalne infrastrukture kroz pripremu i provođenje Strategije zaduživanja Grada Sarajeva za realizaciju kapitalnih komunalnih investicija

SC 6.4.

Projekat revitalizacije sarajevske Žičare

IX. Reforma gradske administracije

Reforma gradske administracije je poseban strateški cilj koji se mora prihvatiti kao preduvjet za ostvarivanje ostalih strateških ciljeva utvrđenih Strategijom razvoja Grada Sarajeva. Krajnje specifičan ustavno – pravni položaja Grada Sarajeva, koji njegovo djelovanje uslovljava stalnom koordinacijom sa višim i nižim nivoima vlasti, sa čijim nadležnostima je isprepletena većina nadležnosti Grada Sarajeva, predstavlja dodatni imperativ u pogledu potrebe za reformom gradske uprave.

Neupitni razvojni potencijal Sarajeva, s jedne strane, ali i složena društveno – politička situacija u zemlji, te ekonomsko okruženje obilježeno svjetskom ekonomskom krizom, s druge strane, zahtijevaju izuzetno dinamičnu, efikasnu i efektanu administraciju koja će imati kapacitet da, uz već pomenutu stalnu međuadministrativnu koordinaciju, priprema i provodi programe i mjere kojima će odgovoriti na potrebe lokalne zajednice, ali i na očekivanja koja proizilaze iz statusa Grada Sarajeva kao glavnog grada Bosne i Hercegovine i njenog najvećeg urbanog, administrativnog, obrazovnog, ekonomskog i kulturnog centra.

Promjene u gradskoj administraciji namijenjene su i izgradnji njenih kapaciteta za značajnije uključivanje javnosti i organizacija civilnog društva u procese donošenja odluka na nivou grada, pri čemu se naročita pozornost mora obratiti na dostupnost informacija o samom sadržaju i organizaciji rada gradske administracije, kao i na uspostavljanje i održavanje dvosmjerne i intenzivne komunikacije sa građankama i građanima Sarajeva.

Ne smiju se zanemariti ni predstavljene međunarodne ambicije Grada Sarajeva, utemeljene na njegovoj historijskoj prepoznatljivosti, kulturnom sadržaju i umjetničkom izrazu, te ekonomskom potencijalu, koje zahtijevaju i cijeli niz dodatnih kompetencija službenika i službenica Gradske uprave, a naročito njenih rukovodilaca. U tom pogledu prioritetno se mora pristupiti uspostavljanju modernog sistema upravljanja ljudskim potencijalima koji će, uz maksimalno uvažavanje postojećeg zakonskog okvira, pripremiti i osposobiti osoblje gradske uprave za realizaciju Strategije razvoja.

Trenutno je na ostvarivanju i realizaciji nadležnosti Gradske uprave zaposleno 84 radnika i radnica i to: 3 funkcionera, 4 savjetnika, 10 rukovodećih državnih službenika, 32 državnih službenika, 33 namještenika i 2 pripravnika VSS.

U maju 2011. godine, Gradsko vijeće Grada Sarajeva dalo je saglasnost na Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji jedinstvenog gradskog organa uprave – Gradske uprave Grada Sarajeva, kojim je formiran Odsjek za razvoj gradskog biznisa – Gradski biznis centar.

STRATEŠKI CILJEVI

SC 7.

Reforma gradske administracije

SC 7.1.

Usklađivanje unutrašnje organizacije jedinstvenog gradskog organa uprave sa potrebama realizacije Strategije razvoja Grada Sarajeva

SC 7.2.

Priprema i uspostavljanje novog sistema upravljanja ljudskim potencijalima Grada Sarajeva

SC 7.3.

Priprema i provođenje Programa informatizacije rada organa Grada Sarajeva

SC 7.4.

Reforma gradskih propisa i akata kojima se uređuju postupci uključivanja građana i građanki u procese donošenja odluka organa Grada Sarajeva

SC 7.5.

Priprema i provođenje Plana organizacije rada i sadržaja Gradske vijećnice

X. Upravljanje, monitoring i evaluacija Strategije razvoja Grada Sarajeva

Strategija razvoja Grada Sarajeva je zamišljena kao otvoren i prilagodljiv strateški dokument koji želi ponuditi dugoročnu viziju Grada Sarajeva i ključne strateške ciljeve koji će omogućiti suštinsko približavanje ponuđenoj viziji grada. Njegova izražena otvorenost i prilagodljivost rezultat su trenutnog ustavno – pravnog položaja i administrativno – teritorijalne organizacije Grada Sarajeva kao faktora koji ne pogoduju njegovom statusu jedinice lokalne samouprave, koja je i glavni grad Bosne i Hercegovine i njen najznačajniji administrativni, ekonomski, obrazovni, kulturni i sportski centar.

Neophodne i očekivane promjene, djelimično utvrđene odlukama Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, zahtijevat će trenutnu procjenu i prilagodbu Strategije razvoja Grada Sarajeva na operativnom nivou njenog provođenja, tj. na nivou godišnje utvrđenih akcionih planova implementacije. Upravo godišnji akcioni plan provođenja Strategije razvoja Grada Sarajeva biće osnovni mehanizam za njeno provođenje, kao i prilagođavanje novonastalim okolnostima, bilo unutrašnje, bilo vanjske prirode.

Imajući u vidu činjenicu da je strategija dugoročni razvojni dokument koji obuhvata vremenski period znatno duži od četverogodišnjeg mandatnog perioda nosilaca političkih funkcija, koji je utvrđen izbornim propisima u Bosni i Hercegovini, upravo će mehanizam godišnjeg akcionog plana pružiti mogućnost da se i različiti politički programi uklope i stave u funkciju ostvarivanja utvrđenih strateških ciljeva. Analiza programskih opredjeljenja i konkretnog djelovanja gradskih funkcionera iz prethodnih saziva uvjetovala je predstavljanje dovoljno širokih strateških opredjeljenja koji će ostaviti dovoljno prostora za postizanje odgovarajućih političkih dogovora na nivou Gradskog vijeća.

Strategija razvoja Grada Sarajeva se mora posmatrati i kao dio cjeline koju čini sa Socio – ekonomskom analizom Grada Sarajeva, na osnovu koje je i izrađena. Upravo pomenuta analiza sadrži sve neophodne indikatore čije će redovno praćenje i analiza dati neophodan uvid u napredak u provođenju Strategije razvoja.

Realizacija Strategije razvoja je prevashodno odgovornost organa Grada Sarajeva u cjelini, dok će njeno praćenje biti u najvećoj mogućoj mjeri odgovornost Službe za lokalno poslovanje i razvoj. Budući da je za očekivati da će rad organa Grada Sarajeva i dalje biti predmetom interesovanja i organizacija civilnog društva, ali i šire javnosti, Strategija razvoja će i njima biti koristan alat u njihovim procjenama koje će se odnositi na Grad Sarajevo.

U skladu sa miPRO metodologijom, Služba za lokalno poslovanje i razvoj će, u saradnji sa ostalim gradskim službama i drugim nivoima vlasti, pristupiti izradi i uspostavljanju sekundarnih baza podataka sa svim relevantnim indikatorima utvrđenim u Socio – ekonomskoj analizi Grada Sarajeva. Dodatne procjene omogućit će i redovna ispitivanja javnog mnijenja u pogledu zadovoljstva uslugama i servisima koji spadaju u stvarni okvir djelovanja jedinica lokalne samouprave. Prikupljene procjene i analize biće iskorištene u utvrđivanju godišnjih akcionih planova provođenja Strategije razvoja Grada Sarajeva.

